

5660

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ԾՐԱԳԻՐ

ԱՍՏՂԱԲԱՇԽՈՒԹՅԱՆ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ

(Աշխարհագրական ճակով լեռների համար)

52
ժ-98

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՁՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

1940

14.05.2013

5660

19 AUG 2006

ԽՈՐՀԱՆՈՒՅՈՒՄ
ՏԵԽ. ԽՈՐ. Խ. ԽԱՉՆԻԳՅԱՆ
ՍՐԵԱՅՐԵՂ՝ Կ. ՊԵՏՐԱՅԱՆՆԻ

Դրվիտի լիազոր՝ Ե. 1066 Պատվեր 39, տիրած 310
Հանձնված է արտադրության 4 հունվարի 1940 թ.
Մտերադրված է տպագրության 27 հունվարի 1940 թ.

Պանկ. Ինստիտուտի տպարան, Մաքսի փ. № 17 Յերեվան 1940

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Ե. ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՑԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ժ. Բ. Գ. Ի. Բ.

ԱՍՏՂԱԲԱՇԽՈՒԹՅԱՆ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՇԵՏ

(աշխարհագրական Ֆակուլտետների համար)

1. Ներածություն

Աստղաբաշխության առարկան: Աստղաբաշխությունը և աշխարհագրությունը: Աստղաբաշխական գիտելիքների ծագումը և զարգացումը: Աստղաբաշխության նշանակությունը մարտի տական-լինիյան աշխարհայացք մշակելու գործում:

2. Մաթեմատիկական աշխարհագրությունը յեղ աֆերիկ աստղաբաշխության հիմունքները

աշխ. Ծանոթություն: աստղային յերկնքի հետ, գլխավոր համապեղություններ: Յերկնակամարի որական տեսանելի պարտումը: Տիրեղերքի առանցքը, բեվիտներ: Վերտիկալ (ուղղաձիգ) գիծ և հորիզոնական հարթություն: Տեսանելի և մաթեմատիկական հորիզոն: Յերկնային միջորհական, միջորհագիծ: Յերկրի վրա ձորիննաացիան ըստ յերկնային լուսատուների: Լուսատուների տեսանելի որական շարժումը, կալմինացիա: Յերկրային գունդ և ոժանդակ յերկնային աֆերա: Հորիզոնի նկատմամբ լուսատուների որական շարժման կախումը դիտողության վայրի աշխարհագրական կոորդինատներից:

Արևի տեսանելի տարեկան շարժումն եկլիպտիկով: Զոդիակալ համաստեղություններ: Աստղային յերկնքի տևորի, աբերի միջորհի բարձրության, ցերեկվա և գիշերվա տեվողություն

սեղանային, փոփոխութեանները, Յերկրի շարժումն արեգակի շուրջը, յերկրի պտտումն իր առանցքի շուրջը, տարվա յեղանակների հերթափոխութեան լացատրութեանը և ջերմութեան գոտիների բաշխումը:

Յերկնային սփերայի վրա լուսատուների դիրքի վորոշումը: Կոորդինատները հորիզոնական սիստեմ: Յերկնային հասարակած և կոորդինատների հասարակածային սիստեմ: Եկլիպտիկա և կոորդինատների եկլիպտիկ սիստեմ: Մթնոլորտային ռեֆրակցիայի ազդեցութեանը լուսատուների դիրքի վրա յերկնքում, արեւի, լուսնի և աստղերի ծագման ու բարձրանալու վրա: Հորիզոնի վրա բևեռի բարձրութեան և աշխարհագրական լայնութեան միջև, միջորեականում լուսատուների բարձրութեան և խոնարհման միջև յեղած կապը:

Ժամանակի չափումը: Աստղային օրերն աստղային ժամանակ: Աստղային ժամանակի կապը ժամային անկյունի և լուսատուի ուղիղ յեղնելու հետ: Արեգակնային ժամանակ, հշմարիտ և միջին: Ժամանակի հավասարում: Տեղական և գոտային ժամանակ: Դեկրետային ժամանակ: Դարային փոփոխութեան դիժը:

Աստղերի միջև լուսնի տեսանելի շարժումը: Լուսնի ֆազերը և դրանց բացատրութեանը: Միջերիկ և սինոդիկ ամիսներ: Լուսնի և արեգակի խափարումներ: Լուսնի և արեգակի որոշույցներ: Որացույցի համառոտ պատմութեանը: Որացույցը Խորհրդային Միութեան մեջ:

Ծանոթութեան գործիքների և դիտողութեանների յեղանակները: հետ: Գնոմոն, արեգակնային ժամացույցներ, արեգակնային ոդ: Ունիվերսալ գործիք: Միջորեականի, աշխարհագրական լայնութեան և յերկայնութեան վորոշումը ժամանակի վորոշումը: Հասկացողութեան ժամանակի սպասաւորման մասին: Լուսատուների կոորդինատների վորոշում: Ծանոթութեան թիւնկողպի, կազմութեան հետ: Աստղաբաշխական քարտեզներ, ատլասներ, որացույցներ:

2. Յ ե ռ կ ի ռ

Յերկրի գնդաձեւութեանը: Տեսանելի հորիզոնի հեռավորութեանը: Յերկրի չափերի վորոշումը երատութենի կողմից:

Հասկացողութեան աստիճանային չափման և արեգակնային մասին: Աստիճանային չափումների, արդյունքներ: Յերկրի իսկական ձևը: Զգման ուժը և յերկրի ձևը: Ապացույց յերկրն իր առանցքի շուրջը պտտվելու և արեգակի շուրջը շարժվելու մասին (աստղերի արեգացիան, աստղերի տարեկան պարալաքսը):

4. Արեգակնային սիստեմի կառուցվածքը յեվ մոլորակների շարժումը

Մոլորակների տեսանելի շարժումը աստղերի մեջ: Արիստոտելի և Պտղոմեոսի տիեզերական սիստեմները (գեոցենտրիկ): Վերածննդյան դարաշրջան ու սոցիալական հակասութեաններ և գիտութեան մեջ հեղափոխական իդեանների զարգացում: Կոպեռնիկոսի աիլեքերի, հելիոցենտրիկ սիստեմը: Մոլորակների տեսանելի շարժման բացատրութեանը: Մոլորակների պտտման աստղային (սիստերիկ) և սինոդիկ ժամանակաշրջանները: Յեկեղեցու պայթարը գիտութեան դեմ (Զ. Բրունո, Գալիլեյ): Կեպլերի որոնքները, Լուսնի, արեգակի և մոլորակների հեռավորութեան վորոշումը (հորիզոնական պտտաւոր): Տիեզերական ձգողականութեան որոնքը: Հասկացողութեան, մոլորակների խռովութեանների մասին: Նեպտունի և պլուտոնի հայտնաբերումը: Մակընթացութեանների յերեւոյթը և դրանց բացատրութեանը: Հասկացողութեան, պրեցեսիայի և նուտացիայի մասին:

5. Արեգակնային սիստեմի գլխավոր անդամները յեվ նրանց միգրիական բնույթը

Լուսին, նրա չափերն ու մասսան: Լուսնի պտտումն իր առանցքի շուրջը: Լուսնի մակերևույթի նկարագրութեանը և լուսնի ռելիեֆի առանձնահատկութեանների բացատրութեանը: Մոլորակներ: Մոլորակների ընդհանուր տեսութեանը, ձևերն ու մասնանքները, նրանց պտտումն իրենց առանցքի շուրջը: Առանձին մոլորակների նկարագրութեանը: Մոլորակների արբանյակները: Աստերոյիտներ (փոքր մոլորակներ): Տիսավոր աստղեր: Կարգ տեղեկութեանների անյայաւում դրանց յերեւալու մասին:

Գիտավորների շարժումը, նրանց բնույթը: Գիտավորների քաջ-
քայումը: Մեթոդները և մեթոդորաներ: Մեթոդների կապը
գիտավորների հետ:

Արեգակ: Արեգակի չափերը և մասսան: Արեգակի լրացա-
ցի ունեցող յերկույթների ընդհանուր տեսությունը: Արեգակ-
նային մթնոլորտի բաղադրությունը և կազմությունը: Բնույթը,
զրանց զարգացումը և պարբերականությունը: Արեգակի պատմուհի
իր առանցքի շուրջը: Արեգակի անփոփոխ ջերմությունը: Արե-
գակի մագնիսային դաշտը: Արեգակնային գործունեության կապը
գեոֆիզիկական պրոցեսների հետ: Արեգակնային ենթերկայի
անմիջական ուղտագործման պրոբլեմը:

6. Աստղերը յեվ դրանց ֆիզիկական բնույթը

Աստղերի տեսանկի պայծառությունը: Աստղային հեռավորու-
թյուններ: Աստղերի բացարձակ մեծությունը: Միջին աստղերը
հեռավորության վորջման ֆիզիկական մեթոդների մասին հաշ-
կացողություն: Աստղերի սպեկտրայ կլասիֆիկացիան: Մեծագի-
դիպերման: Գաճաճ և հսկա աստղեր: Յերկակի փոփոխու-
ն և նոր աստղեր: Աստղերի սինթական շարժումները: Արեգակի
շարժումը:

7. Աստղային ռիեզերի կառուցվածքը յեվ դինամիկական

Աստղային կիսմոքներն ու մշտազանգվածները: Հարգա-
գողի ճանապարհը: Գալակտիկ և արտագալակտիկ մշտազանգ-
վածներ: Գալակտիկայի պատումը: Այլ գալակտիկներ: Տիեզեր-
քի անսահմանությունը: Տիեզերքի կառուցվածքի հարցում
իդեալիստական մեթոդությունի սնանկությունը:

8. Կոսմոգոնիա

Արդարանքների առաջնալու: մասին հիմնական հի-
պոթեզը և դրա կենսատականը: Ենթերկի կազմից, XIX և XX
դարի կոսմոգոնիական հիպոթեզները (նեբուլար և մեթերիա-
լի): Մոլորակների ծագումը բացատրելու Ձևեր: հիպոթեզը և

արեգակնային սխեմի բացատրիկություն թեորիայի քննադա-
տությունը: Արեգակի և աստղերի տարիքը: Աստղային ենթերկա-
յի պրոբլեմները: Մպիրալ մշտազանգվածների և աստղային
սխեմիների զարգացումը ըստ Ձևերի: Մակընթացային եվոլյու-
ցիա և լուսնի ծագումը ըստ Դարվինի: Յերկակի աստղերի առա-
ջացումը: Տիեզերքը վորպես ժամանակի ու տարածության մեջ
անվերջ ծավալող նյութական պրոցես:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՄՍՈՒՆՔՆԵՐ

1. Ծանոթություն աստղային յերկնքի, յերկնքի որական
տեսանկի պատյաի և տարբեր համաստեղությունների տեսա-
նկիկության տարեկան փոփոխության հետ (սխեմատիկ դիտո-
ղություններ չղինված աչքով):
2. Միջոցականը, արեգակի բարձրությունը կեսորին վո-
րշինը:
3. Ժամանակի վորոշումը ըստ արևի:
4. Աշխարհագրական լայնության և յերկայնության վորո-
շումը:
5. Աստղերի կորդինատների վորոշումը:
6. Պարզազույն գործիքներ պատրաստել՝ արեգակնային
ժամացույց, հորիզոնական և վերտիկալ անկյունաչափ, աստղա-
յին յերկնքի շարժական քարտեզ, տեղութիա և այլն:
7. Տեխնիկով արեգակը, մոլորակները, աստղերը և մշտ-
ազանգվածները դիտել:

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ

1. Полак—Астрономия для педвузов.
2. Попов, Баев, Львов—Курс астрономии для пед-
вузов, 1934 г.

ՈՅԱՆՈՒՇ ԶԵՆՆԱՐԿՆԵՐ

1. Набоков и Воронцов-Вельяминов.—Астрономия для
X классов 1934 г. (два выпуска).
2. Рессель, Деган, Стюарт.—Астрономия, 1934 г.
том I.
3. Джинс—Вселенная вокруг нас, 2-ое изд. 1932 г.
4. Сمارт—Солнце, звезды и вселенная, 1935 г.
5. Русский астрономический календарь,—постоянная
и переменная часть.

7806

<< Ազգային գրադարան

NL0275903